

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

©2024 МОЗГОВИЙ Є. В.

УДК 338.246.025.2
JEL: H25; L26; L52

Мозговий Є. В. Державна підтримка підприємців під час війни

Стаття присвячена обґрунтуванню заходів з державної підтримки підприємців під час війни. У роботі доведено актуальність дослідження проблем, що виникають у процесі обґрунтування та реалізації заходів з державної підтримки підприємців під час війни. За результатами аналізу сучасних наукових робіт за темою дослідження встановлено, що вітчизняні вчені здійснюють аналіз законодавства, яке регулює підприємницьку діяльність, і висвітлюють тенденції розвитку підприємництва з урахуванням досвіду розвинених країн у цій сфері. Водночас проблемам суб'єктів підприємницької діяльності не приділяється належної уваги. Запропоновано заходи з державної підтримки підприємців, що передбачають повне або часткове відшкодування державою витрат на відновлення об'єктів, які були пошкоджені в ході воєнних дій (об'єкти, що потребують відновлення, рекомендовано поділити на групи і визначити для кожної з них пріоритетність відновлення з використанням адаптованого методу суми років, що традиційно застосовується для розрахунку амортизації основних засобів). Також обґрунтовано необхідність зниження рівня податкового тиску на підприємців. Головним аргументом на користь такого кроку з боку держави є те, що зниження рівня оподаткування підприємців поступово приведе до зменшення тіньового сектора економіки та зростання кількості платників податків. Ця точка зору обґрунтована з використанням концепції еластичності: проілюстровано, що порівняно незначне зменшення податкового тиску приведе до значного зростання надходжень від сплати податків. Крім того, у статті запропоновано враховувати обсяги фінансування підприємцями потреб Збройних сил України та зменшувати базу оподаткування або розмір податкових виплат залежно від обсягів такого фінансування. До перспективних напрямків досліджень проблем, що виникають у процесі організації державної підтримки підприємців, варто віднести: формулювання пропозицій з удосконалення податкового законодавства для зниження рівня податкового тиску на суб'єктів підприємницької діяльності; виявлення чинників, що впливають на ведення бізнесу в умовах війни, та оцінка такого впливу з використанням математичного інструментарію; розробку механізму мотивації підприємців до більш інтенсивної волонтерської діяльності.

Ключові слова: підприємці, підприємництво, державна підтримка, рівень оподаткування, фінансування потреб армії.

Рис.: 1. **Формул:** 6. **Бібл.:** 8.

Мозговий Євген Валерійович – кандидат економічних наук, кафедра підприємництва та бізнес-адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Jack.Mozgovoy@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8098-5421>

UDC 338.246.025.2
JEL: H25; L26; L52

Mozgovyi I. V. The State Support for Entrepreneurs During the Wartime

The article is devoted to the substantiation of measures for the State support of entrepreneurs during the wartime. The publication proves the relevance of the study of the problems that arise in the process of substantiation and implementation of measures for the State support of entrepreneurs during the wartime. According to the results of the carried out analysis of modern scientific works on the topic of research, it is found that domestic scholars analyze the legislation that regulates entrepreneurial activity, and highlight trends in the development of entrepreneurship, taking into account the experience of developed countries in this area. At the same time, the problems of entrepreneurial entities are not given due attention. Measures for the State support of entrepreneurs are proposed, which provide for full or partial reimbursement by the State of the costs of restoring objects that were damaged during hostilities (it is recommended to divide the objects in need of restoration into groups and determine the priority of restoration for each of them using the adapted method of the sum of years, which is traditionally used to calculate the depreciation of fixed assets). The necessity of reducing the level of tax pressure on entrepreneurs is also substantiated. The main argument in favor of such a step on the part of the State is that the reduction of the level of taxation of entrepreneurs will gradually lead to a decrease in the shadow sector of the economy and an increase in the number of taxpayers. This point of view is substantiated using the conception of elasticity: it is illustrated that a relatively small reduction in tax pressure will lead to a significant increase in tax revenues. In addition, the article proposes to take into account the amount of financing by entrepreneurs of the needs of the Armed Forces of Ukraine and reduce the tax base or the amount of tax payments depending on the amount of such financing. Perspective areas of research on the problems that arise in the process of organizing the State support for entrepreneurs include: formulation of proposals for improving tax legislation to reduce the level of tax pressure on entrepreneurial entities; identification of factors influencing doing business during the wartime and assessment of such impact using mathematical tools; development of a mechanism for motivating entrepreneurs to more intensive volunteering.

Keywords: entrepreneurs, entrepreneurship, State support, level of taxation, financing of the needs of the armed forces.

Fig.: 1. **Formulae:** 6. **Bibli.:** 8.

Mozgovyi Ievgen V. – PhD (Economics), Department of Entrepreneurship and Business Administration, O. M. Beketov Kharkiv National University of Urban Economy (17 Marshal Bazhanov Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Jack.Mozgovoy@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8098-5421>

В умовах війни в Україні загострилися пов'язані між собою проблеми – підвищилася вартість основних економічних ресурсів (зокрема – енергоносіїв), а також позначався дефіцит кадрів та брак фінансових коштів, що не привело до значної інфляції лише завдяки фінансовій допомозі міжнародних партнерів України. Підприємці та їх успішна діяльність були вагомим фактором економічного розвитку і в мирний час, а в умовах війни завдання недопущення витоку капіталів з країни та створення належних умов для підприємницької діяльності набуло стратегічної ваги, бо представники приватного сектора економіки не лише сплачують значну частку податків, а й на добровільних засадах забезпечують потреби військових підрозділів Збройних Сил України.

Ще одним свідченням необхідності державної підтримки підприємців є їх міжнародна діяльність, бо суб'єкти міжнародної діяльності також є платниками податків. Крім того, їх надійність як ділових партнерів позитивно впливає на міжнародний імідж нашої держави. Разом із тим, підприємницька діяльність в Україні пов'язана зі значними проблемами, серед яких варто особливо відзначити: високий рівень корупції, значний податковий тиск з боку держави, недосконалість чинного законодавства, що регламентує підприємницьку діяльність, та ін. Для поступового вирішення означених проблем необхідно розробити та реалізувати комплексний підхід щодо державної підтримки підприємців. Викладене вище вказує на актуальність теми цієї статті.

Дослідженню проблем розвитку підприємництва присвячена значна кількість наукових робіт різного рівня та спрямованості, що варто розглядати як додаткове підтвердження актуальності теми цієї статті. Наприклад, до основних результатів роботи Д. Пілевича варто віднести систематизацію аргументів на користь підтримки малого підприємництва та відповідних міжнародних програм. При цьому авторські положення підкріплені результатами аналізу статистичних даних, що відображають діяльність суб'єктів малого бізнесу [1].

Т. Ю. Мельник аналізує положення чинного законодавства щодо підтримки підприємництва та наводить ліміти та правила роботи для фізичних осіб – підприємців під час дії воєнного стану [2, с. 6]. Основний зміст згаданої публікації являє собою ілюстрацію рішень державних органів у сфері підтримки підприємництва. Проте власних пропозицій з вирішення проблем підприємців авторка не наводить.

А. В. Прокопеч та В. Є. Губчак у роботі [3] реалізують завдання, аналогічні до тих, що характерні для розглянутих вище робіт, доповнюючи їх

аналізом міжнародного досвіду економічно розвинутих країн у сфері підтримки підприємництва.

В. В. Дикань та Н. Л. Фролова, по-перше, представили досягнуті результати у сфері державної підтримки підприємництва; по-друге, сформулювали перспективні напрямки такої підтримки [4]. Проте, на відміну від результатів інших вітчизняних дослідників, автори статті не спираються на офіційні статистичні дані та не аналізують їх, що дозволяє умовно віднести їх роботу до таких, що мають загальний характер.

Обґрунтовуючи необхідність створення та впровадження фінансового механізму державної підтримки розвитку малого підприємництва, В. А. Кручиненко аналізує досвід у цій сфері Німеччини та США, акцентуючи увагу на недоліках вітчизняної фінансової системи [5].

Аналізуючи публікації щодо державної підтримки підприємців, варто відзначити статтю, що представили Л. М. Карпенко, М. М. Іжа та М. В. Гороховський. Автори наводять конкретні форми підтримки підприємців, позиції України в міжнародних рейтингах і думки міжнародних експертів щодо бізнес-середовища в Україні, а також аналізують зміст актуальних програм підтримки підприємництва [6].

І. Л. Сазонець та А. С. Саленко концентруються на проблемах лібералізації підприємницької діяльності, наголошуючи на необхідності державної підтримки цього процесу [7]. Проте лібералізація економіки позбавляє державні інституції інструментів контролю, тому у пропозиціях авторів закладено певне протиріччя.

Стаття Т. О. Мурованої [8] містить детальний аналіз основних тенденцій розвитку підприємництва в умовах війни. Зокрема, авторка аналізує динаміку показників, що узагальнено характеризують фінансову стійкість і ділову активність бізнесу під час війни, а також наводить результати ранжування найбільш важливих проблем суб'єктів підприємництва.

Отже, для розглянутих наукових робіт, де досліджуються проблеми державної підтримки підприємництва, характерні аналіз законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, і висвітлення відповідних тенденцій, а також урахування досвіду розвинених країн в означеній сфері. Але варто відзначити, що в більшості випадків предметом наукових робіт виступає підприємництво як сфера діяльності, тоді як проблемам суб'єктів такої діяльності та формулюванню рекомендацій з їх вирішення не приділяється належної уваги.

З урахуванням викладеного вище метою цієї публікації варто вважати формулювання рекомен-

дацій щодо державної підтримки підприємців в умовах війни.

Загальною рисою значної кількості наукових робіт, що присвячені проблемам функціонування та розвитку приватного сектора економіки, є те, що їх автори концентрують увагу на підприємстві як економічному явищі, не приділяючи належної уваги проблемам підприємців. Разом із тим, саме суб'єкти підприємницької діяльності в процесі взаємодії між собою утворюють конкурентне середовище, що і приводить до поступового поліпшення якості товарів, робіт і послуг. Підприємці – первинні по відношенню до підприємництва як виду діяльності. Тому найбільш важливою умовою забезпечення сталого розвитку підприємництва є посилені увага державних інституцій до підприємців, їх основних потреб та умов діяльності, що особливо актуально під час війни.

Таким чином, важливим початковим етапом організації процесу державної підтримки підприємців є зміна ставлення до них. Практика показує, що з боку державних інституцій домінуючим є ставлення до підприємців виключно як до суб'єктів, що мають фінансові ресурси та забезпечують їх надходження до бюджету у вигляді податків. Поширення такої позиції в мирний час приводило до зростання кількості перевірок з боку держави, на що підприємці відповідали пошуком нових схем мінімізації податків. Але у воєнний час ситуація дещо змінилася, і тепер підприємці потребують державної підтримки, яка може набувати кількох найбільш розповсюджених форм, що будуть розглянуті нижче.

1. *Повне або часткове відшкодування збитків унаслідок негативних подій.* У даному випадку державні інституції стосовно підприємців виконують функції страховиків, але визначення розміру фінансування характеризується певними особливостями:

- ✦ по-перше, відшкодування збитків здійснюється вже після настання негативних подій та фіксації їх руйнівних наслідків. Тому ймовірність таких подій не враховується;
- ✦ по-друге, державна допомога здійснюється на безоплатній основі (тоді як тарифи страховиків враховують прибутковість їх діяльності та витрати на ведення страхових справ);
- ✦ по-третє, міра відшкодування збитків значним чином залежить від фінансових можливостей держави і від того, в межах якої цільової програми фінансування здійснюється відшкодування збитків.

Враховуючи викладене вище, визначення розміру державної допомоги для відшкодування збитків

унаслідок руйнування конкретного об'єкта пропонується здійснювати з використанням формули (1):

$$BZ_i = BB_i \cdot \frac{D\Phi}{BB_{ЗАГ}}, \quad (1)$$

де BZ_i – сума відшкодування збитків підприємця через пошкодження або руйнування i -го об'єкта, тис. грн;

BB_i – повна вартість відновлення i -го об'єкта, тис. грн;

$D\Phi$ – обсяг державного фінансування відновлення пошкоджених об'єктів за цільовою програмою, тис. грн;

$BB_{ЗАГ}$ – повна вартість відновлення всіх об'єктів, що його потребують, тис. грн.

Як бачимо, міра відшкодування збитків дійсно залежить від фінансових можливостей держави, і повне відшкодування збитків можливе лише тоді, коли для цього є фінансові ресурси.

В умовах обмеження фінансових ресурсів загальний розмір державного фінансування рекомендується розподіляти між групами об'єктів, що потребують відновлення, з урахуванням їх пріоритетності для держави. Тоді співвідношення для розрахунку та розподілення обсягу державного фінансування набуває такого вигляду (2):

$$D\Phi = BZ_1 \cdot p_1 + BZ_2 \cdot p_2 + \dots + BZ_k \cdot p_k, \quad (2)$$

де $D\Phi$ – обсяг державного фінансування відновлення пошкоджених об'єктів за цільовою програмою, тис. грн;

$BZ_1 \dots BZ_k$ – сума відшкодування збитків підприємця за групами об'єктів, тис. грн;

$p_1 \dots p_k$ – коефіцієнти, що відображають пріоритетність груп об'єктів для держави, частка одиниці.

Сенс використання коефіцієнтів пріоритетності полягає в тому, що деякі об'єкти мають стратегічне значення і тому потребують першочергового відновлення. За логікою застосування цих коефіцієнтів у формулі (2) для найбільш важливих об'єктів вони набувають найвищого значення, а їх сума дорівнює одиниці. З огляду на це, для визначення коефіцієнтів пріоритетності пропонується застосовувати методика, що використовується в разі нарахування амортизації методом суми років. При цьому замість порядкових номерів років використання об'єктів основних засобів у нашому випадку застосовуються порядкові номери груп (група об'єктів з максимальною пріоритетністю відшкодування має номер, що дорівнює кількості таких груп). Тобто коефіцієнт максимальної пріоритетності відшкодування збитків за групами пошкоджених об'єктів рекомендується визначати за формулою (3):

$$p_{\max} = \frac{k}{1 + 2 + \dots + k}, \quad (3)$$

де $p_{\max}$ – максимальний коефіцієнт пріоритетності відшкодування пошкоджених об'єктів з урахуванням їх розділення на групи; частка одиниці;

k – максимальний порядковий номер групи об'єктів, що відображає їх кількість.

Таким чином, наведені вище рекомендації можуть бути застосовані в разі необхідності державного фінансування першочергового відновлення пошкоджених об'єктів певних груп.

2. Встановлення податкових знижок для підприємців.

Необхідність обґрунтування та впровадження заходів зі зниження податкового тиску обумовлена не лише тим, що зниження податків також є формою підтримки підприємців, а й тим, що в економіці України присутній досить значний тіньовий сектор, і зниження податків у перспективі приведе до його зменшення. В економічній теорії розмір сукупного податкового навантаження визначається з використанням так званої кривої Лаффера, що отримала назву на честь американського економіста Артура Лаффера і використовувалася для ілюстрації залежності між рівнем податкового навантаження та доходами державного бюджету. За задумом автора, надмірне зростання рівня оподаткування призводить до скорочення надходжень, а занадто низький його рівень – до їх недоотримання. Тобто існує оптимальний рівень оподаткування, що дозволяє максимізувати надходження, як показано на *рис. 1*.

Отже, вище описана ситуація, коли оптимальний рівень оподаткування забезпечує максимальні

податкові надходження, що є логічним теоретичним припущенням, але на практиці оптимальний рівень оподаткування встановлюється експериментально. До того ж, припущення, на яких побудовано показану вище залежність, передбачають, що платники податків є дисциплінованими і діють виключно у правовому полі, тому тіньовий сектор економіки відсутній. Практична ситуація в Україні є іншою, тому зниження податкового тиску поступово приведе до виходу підприємців з тіньового сектора з подальшим зростанням податкових надходжень порівняно з початковим обсягом.

Це явище доцільно показати з використанням концепції еластичності попиту по ціні, яка характеризує значне зростання доходів підприємців унаслідок незначного зниження ціни одиниці продукції за рахунок зростання кількості покупців. Аналогічно, обсяг податкових надходжень зростатиме внаслідок зниження загального рівня податкового навантаження на підприємців через те, що частина з них вийдуть з тіньового сектора і платитимуть податки за зниженими ставками. Умовою еластичності попиту на продукцію роботи або послуги є перевищення темпів зростання попиту, порівняно з аналогічним показником, визначеним для ціни одиниці продукції. Враховуючи, що зниження рівня податкового тиску є від'ємною зміною абсолютного показника, сформулюємо умови, за яких зниження податків вигідне для держави (4):

$$\frac{TI_1 - TI_0}{TI_0} > |TR_1 - TR_0|, \quad (4)$$

де TI_1, TI_0 – відповідно, загальний обсяг податкових надходжень після та до зниження податкових ставок, тис. грн;

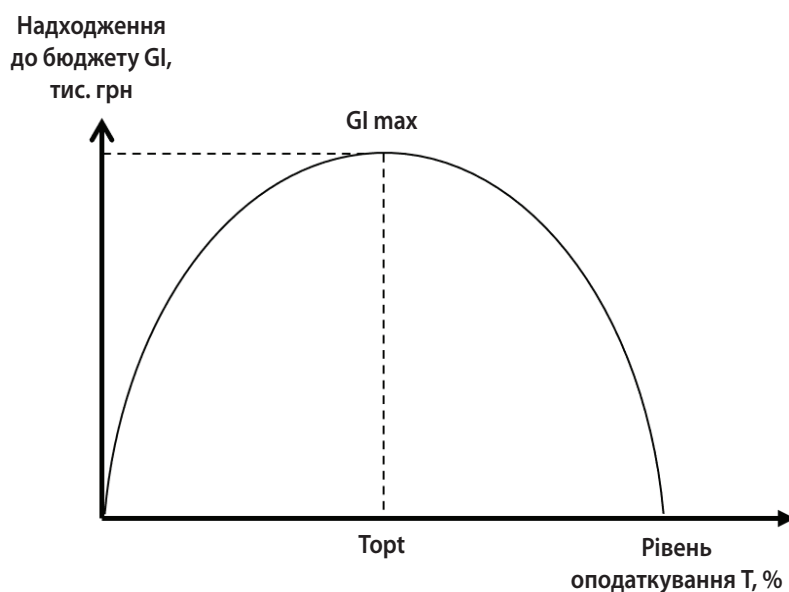

Рис. 1. Крива А. Лаффера

TR_1 , TR_0 – відповідно, рівень оподаткування після та до зниження податкових ставок, частка одиниці.

Формула (4) являє собою інтерпретацію показника еластичності попиту за ціною, коли він перевищує одиницю і може застосовуватися для обґрунтування економічної доцільності зниження податків для підприємців в умовах війни. Разом із тим, навіть якщо умова (4) не виконується, заходи, що приведуть до виходу підприємців з тіньового сектора, є корисними у стратегічній перспективі.

3. Зниження податкових виплат з урахуванням фінансування потреб ЗСУ.

Досить часто підприємці на добровільних засадах фінансують окремі підрозділи Збройних Сил України. Для того щоб мотивувати їх продовжувати таку діяльність, доцільно запровадити зниження оподаткування залежно від фінансування армії. Це пропонується зробити кількома способами:

1. Шляхом зниження бази оподаткування на величину фінансування армії. Загальновідомо, що для кожного податку існує база його нарахування (для податку на прибуток – фінансові результати до оподаткування, для ПДВ – обсяги отриманого та сплаченого ПДВ у складі вартості товарів і послуг, для єдиного податку – сума доходу підприємця). Зменшення цієї бази на суму фінансування потреб армії зменшить і розмір податків, що сплачуються до бюджету. Водночас зменшення бази оподаткування може бути розподілене між кількома податками, якщо за одним із них сума фінансування армії перевищує розмір бази нарахування податку. Отже, загальна формула для розрахунку знижених податкових виплат має вигляд (5):

$$ПВ_{\Phi A} = (БП - \Phi A) \cdot C_n, \quad (5)$$

де $ПВ_{\Phi A}$ – податкові виплати підприємця з урахуванням фінансування армії, тис. грн;

$БП$ – база нарахування податку, тис. грн;

ΦA – обсяг фінансування потреб армії за період оподаткування, тис. грн;

C_n – ставка податку, частка одиниці.

2. Шляхом зниження розміру податкових виплат. Це означає зменшення не бази нарахування податку, а результату його розрахунку. Тобто розмір податкових виплат зменшується на величину фінансування потреб армії. У цьому випадку співвідношення (5) дещо змінюється, набуваючи вигляду (6):

$$ПВ_{\Phi A} = БП \cdot C_n - \Phi A. \quad (6)$$

У другому випадку кошти, що за інших умов були б спрямовані до бюджету, потрапляють від підприємців до армії безпосередньо, що не лише прискорює процес фінансування, але й знижує

ймовірність часткової втрати коштів при застосуванні тіньових схем. У розглянутій ситуації підприємець частково виконує функції волонтера, але така діяльність не може бути постійною, бо підприємці виконують власні, не менш важливі для держави завдання.

Таким чином, практичне впровадження викладених вище рекомендацій дозволить:

- ✦ підвищити обсяги державної підтримки підприємців, майно яких було частково або повністю пошкоджене внаслідок ворожих дій держави-агресора;
- ✦ поступово знизити тіньовий сектор національної економіки шляхом зменшення загального рівня податкового тиску з вигодою для держави через збільшення загальної кількості платників податків;
- ✦ мотивувати підприємців до більш інтенсивного фінансування потреб Збройних Сил України шляхом зниження бази нарахування або розміру податків на величину фінансування армії;
- ✦ прискорити фінансування армії завдяки частковому виконанню підприємцями функцій волонтерів.

ВИСНОВКИ

1. Доведено актуальність дослідження проблем, що виникають у процесі обґрунтування та реалізації заходів з державної підтримки підприємців під час війни.

2. За результатами аналізу сучасних наукових робіт за темою дослідження встановлено, що вітчизняні вчені здійснюють аналіз законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, і висвітлюють тенденції розвитку підприємництва з урахуванням досвіду розвинених країн у цій сфері. Водночас проблемам суб'єктів підприємницької діяльності не приділяється належної уваги.

3. Запропоновано заходи з державної підтримки підприємців, що передбачають повне або часткове відшкодування державою витрат на відновлення об'єктів, що були пошкоджені в ході воєнних дій (об'єкти, що потребують відновлення, рекомендовано поділити на групи і визначити для кожної з них пріоритетність відновлення з використанням адаптованого методу суми років, що традиційно застосовується для розрахунку амортизації основних засобів).

4. Також обґрунтовано необхідність зниження рівня податкового тиску на підприємців. Головним аргументом на користь такого кроку з боку держави є те, що зниження рівня оподаткування підприємців поступово приведе до зменшення тіньового сектора економіки та до зростання кіль-

кості платників податків. Ця точка зору обґрунтована з використанням концепції еластичності: проілюстровано, що порівняно незначне зменшення податкового тиску приведе до значного зростання надходжень від сплати податків.

5. Крім того, у статті запропоновано врахувати обсяги фінансування підприємцями потреб Збройних Сил України та зменшувати базу оподаткування або розмір податкових виплат залежно від обсягів такого фінансування. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Пілевич Д. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3. С. 110–122. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-3\(27\)-110-122](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-3(27)-110-122)
2. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 2. С. 3–11. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11)
3. Прокопець Л. В., Губчак В. С. Особливості державної підтримки малого підприємництва в Україні та зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 24. С. 71–76. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/14.pdf
4. Дикань В. В., Фролова Н. Л. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>
5. Кручиненко В. А. Фінансовий механізм державної підтримки розвитку малого підприємництва. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=756>
6. Карпенко Л. М., Іжа М. М., Гороховський М. В. Інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 33. С. 67–73. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.33.12>
7. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інституційні основи державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності. *Економіка та держава*. 2019. № 1. С. 23–26. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.1.23>
8. Мурована Т. О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

REFERENCES

Dykan, V. V., and Frolova, N. L. "Napriamy ta instrumenty derzhavnoi pidtrymky rozvytku maloho ta sered-

noho biznesu v Ukraini u voiennyi chas" [Directions and Tools of State Support for the Development of Small and Medium-Sized Businesses in Ukraine During Wartime]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 38 (2022). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>

Karpenko, L. M., Izha, M. M., and Horokhovskiy, M. V. "Instrumenty derzhavnoi pidtrymky rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini v umovakh voiennoho stanu" [Instruments of State Support for the Development of Small and Medium-Sized Businesses in Ukraine in the Conditions of the War State]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, no. 33 (2023): 67-73. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.33.12>

Kruchynenko, V. A. "Finansovyi mekhanizm derzhavnoi pidtrymky rozvytku maloho pidpriemnytstva" [Financial Mechanism of State Support for Small Enterprises Development]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 8 (2018). <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=756>

Melnyk, T. Yu. "Derzhavna pidtrymka ta stymuliuвання rozvytku biznesu v Ukraini pid chas dii voiennoho stanu" [State Support and Stimulation of Business Development in Ukraine During Martial Law]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, no. 2 (2022): 3-11. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11)

Murovana, T. O. "Vitchyzniane pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu: osnovni tendentsii ta metody pidtrymky" [Domestic Entrepreneurship Under the Conditions of Martial State: Main Trends and Methods of Support]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

Murovana, T. O. "Vitchyzniane pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu: osnovni tendentsii ta metody pidtrymky" [Domestic Entrepreneurship Under the Conditions of Martial State: Main Trends and Methods of Support]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

Murovana, T. O. "Vitchyzniane pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu: osnovni tendentsii ta metody pidtrymky" [Domestic Entrepreneurship Under the Conditions of Martial State: Main Trends and Methods of Support]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

Murovana, T. O. "Vitchyzniane pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu: osnovni tendentsii ta metody pidtrymky" [Domestic Entrepreneurship Under the Conditions of Martial State: Main Trends and Methods of Support]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

Pilevych, D. "Derzhavna pidtrymka rozvytku maloho biznesu v Ukraini" [State Support for Small Business Development in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 3 (2021): 110-122. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-3\(27\)-110-122](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-3(27)-110-122)

Prokopets, L. V., and Hubchak, V. S. "Osoblyvosti derzhavnoi pidtrymky maloho pidpriemnytstva v Ukraini ta zarubizhnyi dosvid" [Features of State Support of Small Business in Ukraine and Foreign Experience]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 24 (2017): 71-76. http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/14.pdf

Sazonets, I. L., and Salenko, A. S. "Instytutsiini osnovy derzhavnoi pidtrymky liberalizatsii pidpriemnytsoi diialnosti" [The Institutional Framework for State Support for the Liberalization of Entrepreneurial Activity]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 1 (2019): 23-26. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.1.23>

Sazonets, I. L., and Salenko, A. S. "Instytutsiini osnovy derzhavnoi pidtrymky liberalizatsii pidpriemnytsoi diialnosti" [The Institutional Framework for State Support for the Liberalization of Entrepreneurial Activity]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 1 (2019): 23-26. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.1.23>